

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Tulevaisuusselonteko Tilannepäivitys

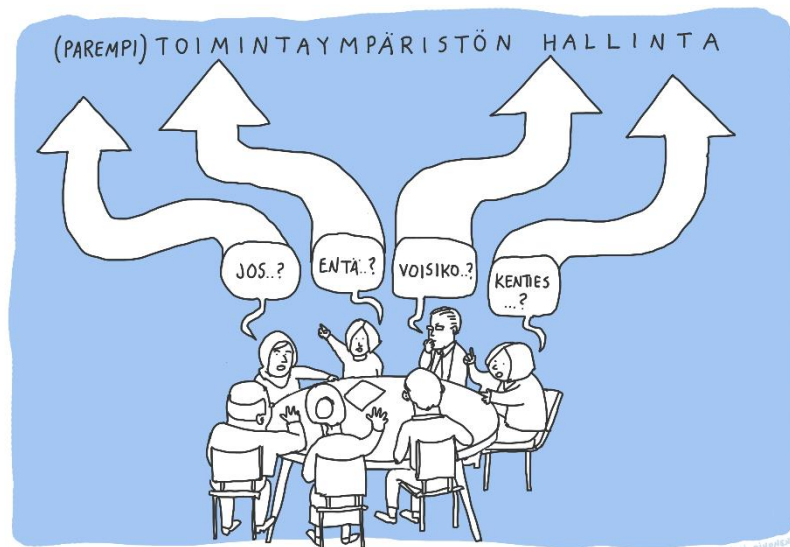
13.09.2022

Jaana Tapanainen-Thiess

Tulevaisuusselonteko – näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen

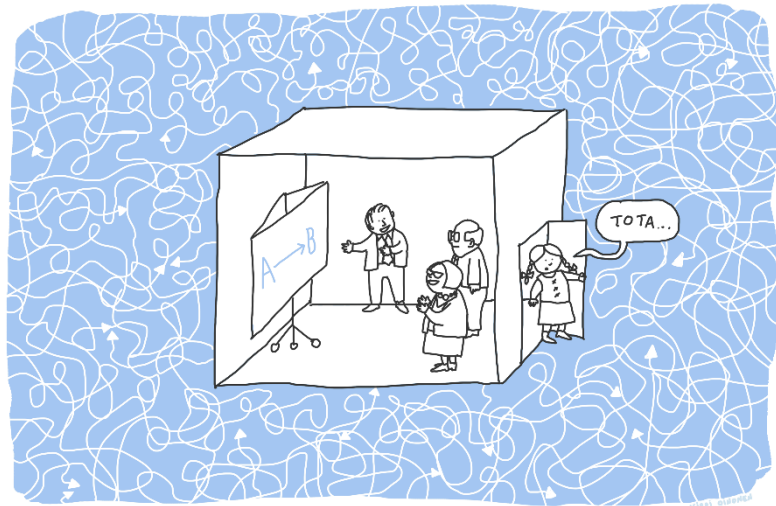
- Tulevaisuusselonteon 1. osassa on rakennettu **yhteistä ymmärrystä tulevaisuuden toimintaympäristön kokonaiskuvasta**
- Seuraavien sukupolvien Suomi-skenaariotyössä on kartoitettu **yhteiskunnallisia, teknologisia, taloudellisia, ympäristöllisiä ja poliittisia muutoksia**, niihin liittyviä epävarmuuksia sekä muutosten vaihtoehtoisia kehityskulkuja tulevaisuuteen niin Suomessa kuin kansainvälisessäkin toimintaympäristössä.
- **Skenaarioprosessissa valtioneuvosto on käynyt laajaa dialogia tulevaisuudesta.** Selontekoon tuotettu ennakointitieto virkатыönä on kasvattanut valtionhallinnon ennakointikyvykkyyttä. Keskeistä valmistelulle on ollut **yhteiskehittäminen, laaja osallistaminen ja yhteistyö.**
- Selonteon osana on järjestetty 50 tulevaisuusdialogia Suomen tulevaisuudesta eri puolilla maata.
- Uudella tulevaisuusselontekomenettelyllä olemme edistäneet **systemisen ennakoivan hallinnon toteutumista:** poikkihallinnollisuutta, lähtöisyyttä, vuorovaikutteisuutta, kompleksisuuden käsittelyä, dialogisuutta, deliberaatiota

Tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa

- Selonteon ensimmäinen osa on toimintaympäristön kokonaiskuvatyö
- **Tulevaisuusselonteolla luotu vahva pohja valtioneuvoston yhteiselle ja jatkuvalle ennakoinnille. Jatkuvan ennakkoinnin toimintatapa rakentuu ja jalostuu tulevaisuusselonteossa luodun perustan päälle.**
 - ennakointitiedon tuottaminen virkатыönä on kasvattanut valtionhallinnon ennakointikyvykkyyttä, mutta myös edellyttänyt aikaisempaa suurempaa resurssipanosta
- Ennakointityössä on siirrytty vahvemmin epävarmuuden ja moniulotteisuuden ja kompleksisuuden käsittelyyn.
- Seuraavien sukupolvien Suomi-skenaariotyö on mm.
 - syventänyt poikkihallinnollista yhteistyötä
 - luonut uutta toimintatapaa valtioneuvoston ennakointi- ja tulevaisuustyöhön
 - kehittänyt tulevaisuuskuvittelua ja -kyvykkyyksiä
 - tulevaisuusorientoitunut viitekehys jatkuvalle toimintaympäristön seurannalle
 - syöttänyt hallituksen puoliväliirihitarkasteluun
 - ollut pohja ministeriöiden yhteisen tulevaisuuskatsaustyon toimintaympäristökuvaukselle
 - syöttänyt VN TEAS teemojen tunnistamiseen

Seuraavien sukupolvien Suomi-skenaariotyö kattaa koko toimintaympäristön

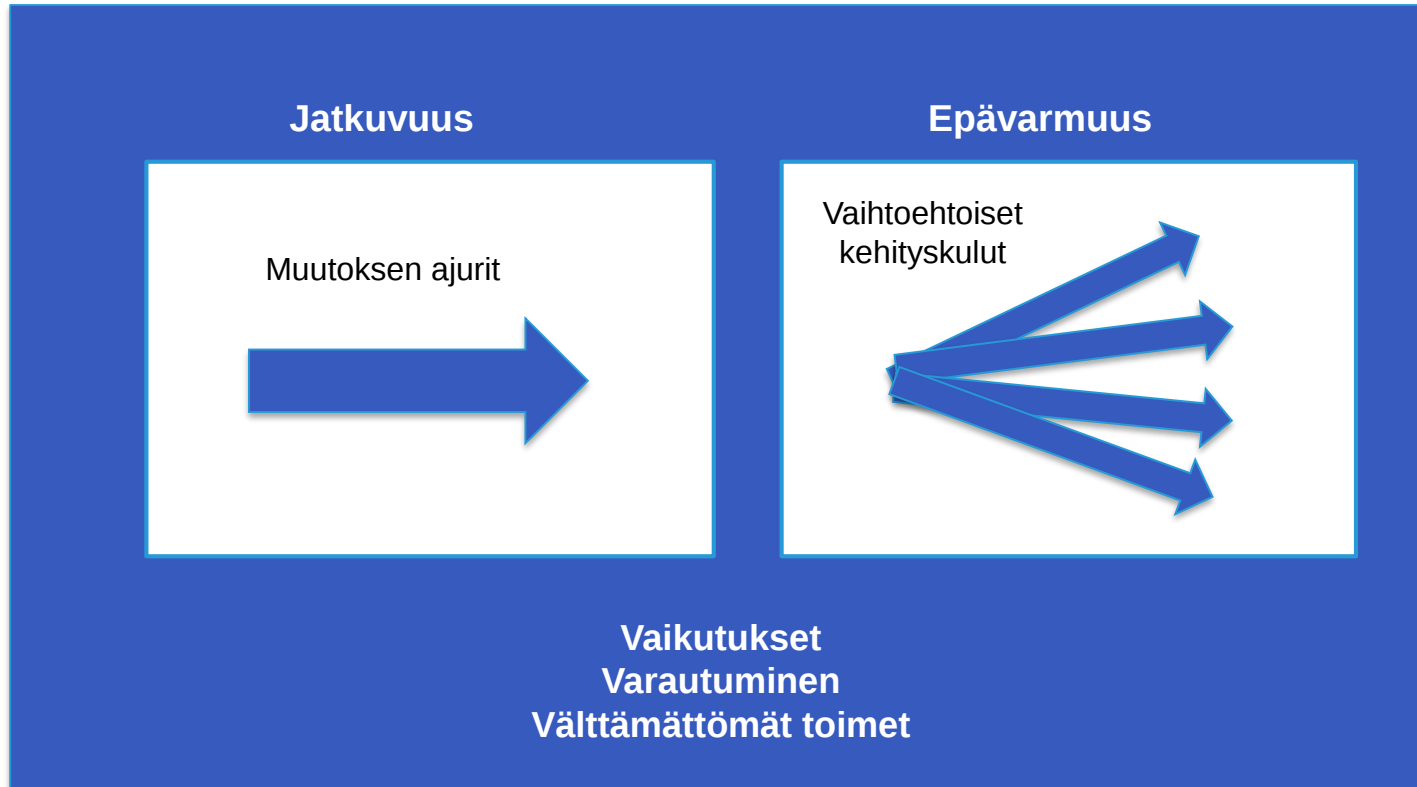
360 astetta:
Koko toimintaympäristö

Globaalista
toimintaympäristöstä
päättöksenteon
prosesseihin

Tulevaisuusfokus
20 vuotta

Ennakoinnin perusprosessit selonteon ensimmäisessä osassa

Tulevaisuusselontekotyöllä on laajennettu tietämisen horisonttia

	Knowns	Unknowns
Known	Megatrendit, trendit, heikot signaalit	Epävarmuustekijät Skenaariot
Unknown	Jatkuvan ennakoinnin prosessit, hiljainen tieto	Villit kortit, mustat joutsenet, disruptiot

Tulevaisuusselonteossa tunnistettuja ja käsiteltyjä muutoksia

Poliittiset muutostekijät

- Monenkeskisen yhteistyön ja sääntöpohjaisen järjestelmän muutos
- Suurvaltakilpailun kiihtyminen
- EU:n yhtenäisyys ja toimijuus
- Demokratian ja vaikuttamistapojen muutos
- Kansainvälinen oikeusvaltiokehitys ja autoritarismin nousu
- Radikaali yhteiskunnallinen liikehdintä
- Turvallisuus sirpaloituu ja yhteen kietoutuu
- Venäjä jatkaa suurvalta-aseman tavoittelua
- Afrikka valintojen edessä
- Arktisen alueen strategisen merkityksen kasvu

Ympäristön muutostekijät

- Ilmastonmuutos on ihmiskunnan suurin uhka
- Kilpailu hupenevista luonnonvaroista kiihtyy
- Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen
- Ympäristön tila
- Kestävä ruuantuotanto, puhdas vesi ja terve maaperä

Taloudelliset muutostekijät

- Globaalin talouden kehitys
- Talouden trendit haastavat hyvinvointiyhteiskunnan rahoituksen
- Työn murros korostaa entisestään jatkuvaa oppimista
- Uudet talouden muodot haastavat perinteiset liiketoimintamallit
- Kulutus kasvaa maailmanlaajuisesti

Teknologiset muutostekijät

- Tutkimus, kehittäminen ja innovaatiot tulevaisuuden ratkaisijana
- Neljäs teollinen vallankumous haastaa toimintatapoja, rakenteita, rooleja ja sääntelyä
- Informaatioympäristön murros
- Kyberturvallisuuden merkityksen korostuminen
- Avaruuden strateginen merkitys kasvaa
- Energiamurros siirryttäessä päästöttömään energiantuotantoon
- Kriittisen infrastruktuurin haavoittuvuuden lisääntyminen

Yhteiskunnalliset muutostekijät

- Epätasainen demografinen kehitys
- Osaaminen kriittisenä menestystekijänä
- Kansainväliset muuttoliikkeet haastavat Eurooppaa
- Eriarvoistumisen ja yhdenvertaisuuden ristiriitainen kehitys
- Eriytyvä alue- ja kaupunkikehitys
- Hyvinvoinnin ja mielenterveyden hauraus
- Ihmisten monitahoiset arvot ja asenteet murroksessa
- Kriisinsietokyvyn korostuminen

Skenaariot seuraavien sukupolvien Suomesta

- Skenaariotyö pohjautuu morfologisen analyysiin, joka on kehitetty **moniulotteisien ja kompleksisten ongelmien ratkaisemiseen ja analysointiin**.
- Olemme tunnistanee Suomen tulevaisuuteen vaikuttavia muutostekijöitä ja Suomen tulevaisuuteen vaikuttavia epävarmuustekijöitä, sekä
 - luoneet hypoteeseja epävarmuustekijöiden mahdollisista vaihtoehtoisista kehityskuluista vuoteen 2040,
 - käsitelleet vaihtoehtoisten kehityskulkujen välisiä yhteyksiä ja
 - muodostaneet vaihtoehtoisten kehityskulkujen projektioryppäitä, jotka muodostavat johdonmukaisia raakaskenaarioita.

Toimintaympäristön analyysi

Keskeisten epävarmuustekijöiden
vaihtoehtoiset kehityskulut

Raakaskenaariot

Skenaarioiden kuvaukset, vaiheistukset

Skenaarioiden vaikutukset ja
varautuminen

Skenaarioista riippumattomat toimet

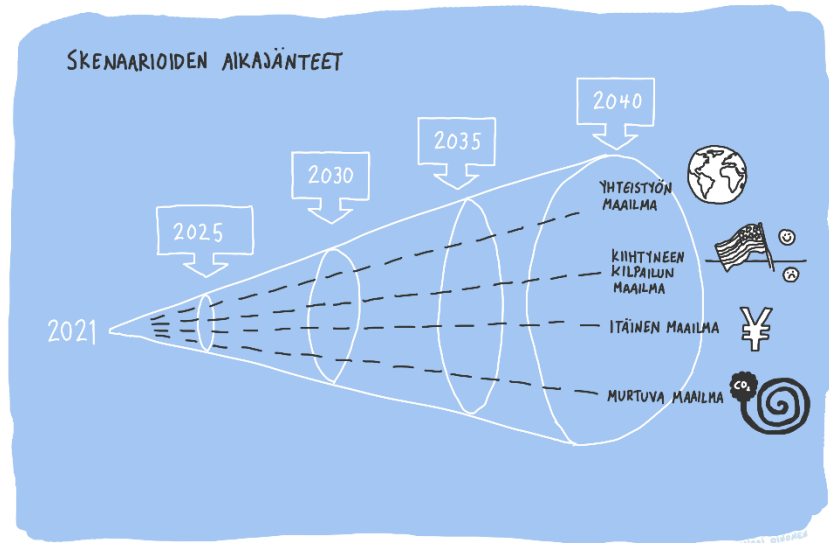
Toimintaympäristön jatkuva seuranta

Skenaarioista

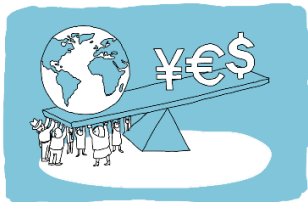
Skenaariot – yksikään ei toteudu sellaisenaan ja moniin kehityskulkuihin voidaan vaikuttaa.

- Skenaariot **eivät ole ennusteita**, vaan kuvauksia mahdollisista ja vaihtoehtoisista tulevaisuuden toimintaympäristöistä.
- Varmuuksien sijaan skenaariotyössä keskitytään **epävarmuuksiin**.
- Skenaarioissa kuvataan mikä on **mahdollista**, ei sitä mikä on todennäköistä
- Skenaariotyö on systemaattinen tapa tunnistaa **toimintaympäristön muutoksia ja epäjatkuvuuksia** sekä niiden vaikutuksia.

Skenaariotyöhön osallistujat laajentavat oman ajattelunsa horisonttia.

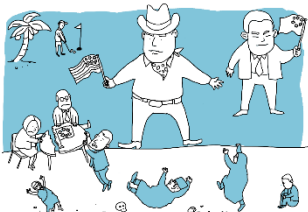

*"Hyvä pysähtyä miettimään näitä asioita, erityisesti vähän pidemmälle tulevaisuuteen."
Tulevaisuusdialogin osallistuja*

YHTEISTYÖN MAAILMA

- Vihreä siirtymä ja kiertotalous** ovat tehneet maailmanlaajuisen läpimurron. **Kestävän kehityksen** tavoitteet on suurelta osin saavutettu. **Turvallinen keskinäisriippuvuuden maailma** perustuu vahvaan monenkeskiseen yhteistyöhön. **EU on vaikutusvaltainen ja legitiimi toimija.** Yksilöiden **edellytykset** ja mahdollisuudet **elää hyvää elämää** kasvavat maailmanlaajuisesti.

KIIHTYNEEN KILPAILUN MAAILMA

- Maailma on **jakautunut kahteen ryhmittymään**: Yhdysvaltojen johtamaan **demokraattisten valtioiden enemmistöön**, johon EU ja Suomikin kuuluvat sekä **autoritaarisen Kiinan johtamaan ryhmittymään**. Suurvaltablokkien, yhteiskuntien, yritysten ja yksilöiden välinen **kilpailu on kireää**. **Gloaalitalous jakaa maailmaa, yhteiskuntia ja yksilöitä voittajiin ja häviäjiin**, ja hyvinvointi jakautuu epätasaisesti. Ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa on suuret erot valtioiden välillä.

ITÄINEN MAAILMA

- Itäisessä maailmassa **Kiina on noussut kansainvälisen järjestelmän poliittiseksi ja taloudelliseksi johtovaltioksi** ja sitonut monia maita vaikutuspiiriinsä. Kiina on kasvattanut omavaraisuuttaan miltei kaikilla kriittisillä tuotannonaloilla ja avainteknologioissa. Globaaleihin haasteisiin puututaan tehokkaasti, jos Kiina katsoo toiminnan omien intressiensä mukaiseksi. **EU:n integraatio on syventynyt sisämarkkinoiden sekä ulko- ja turvallisuus- ja puolustuspolitiikan osalta.**

MURTUVA MAAILMA

- Ilmasto on matkalla kohti viiden asteen lämpenemistä**, mikä johtaa mm. mittavaan ilmastopakolaisuuteen ja laajoihin muuttovirtoihin. Sään ääri-ilmiöt aiheuttavat laajamittaisia kriisejä ja yllätyksiä. **Maailmanlaajuinen kilpailu luonnonvaroista aiheuttaa kriisejä.** Kulutus ja tuotanto ovat kestäättömiä. Vesivarat hupenevat ja ruokapula lisääntyy. **Gloaali turvallisuus on heikentynyt dramaattisesti**; hybridivaikuttaminen, aseelliset konfliktit ja sodat ovat yleisiä. Gloaalitalous on pysähtynyt, protektionismi, alueellisuus/paikallisuus ja omavaraisuus korostuvat.

KYSYMYKSIÄ SUOMEN TULEVAISUUTEEN LIITTYEN

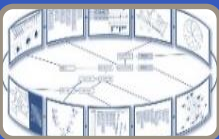
- 1** Miten on mahdollista vastata hyvinvointiyhteiskunnan arvolupaukseen tulevaisuudessa?
- 2** Miten pystymme luomaan kestäväää kasvua synnyttävän toimintaympäristön?
- 3** Miten varmistetaan hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja ja ratkaistaan kestävyysvaje?
- 4** Miten ilmastonmuutoksen hillintä, luontokadon torjunta ja vähähiilliseen talouteen siirtyminen tehdään oikeudenmukaisesti?
- 5** Miten vaikutamme ulkoiseen toimintaympäristöömme niin, että edistämme tuloksellisesti rauhaa, vakautta, kestäväää kehitystä, demokratiaa ja ihmisoikeuksien toteutumista?
- 6** Miten turvataan tulevien sukupolvien mahdollisuudet sosiaalisesti, taloudellisesti ja ympäristöllisesti kestäväään elämään?

Ennakoinnin ja tulevaisuustyön prosessit valtioneuvostossa

Tulevaisuusselonteko, valtioneuvoston ja eduskunnan tulevaisuusdialogi

Selonteolla luotu pohja ministeriöiden yhteiselle ja jatkuvalla ennakoinnille

Ministeriöiden yhteinen ja jatkuva ennakointi

Ministeriöiden yhteisen ja jatkuvan ennakoinnin vakiinnuttaminen

Toimintaympäristöanalyysi

Toimintaympäristön jatkuva seuranta, viitekehyksenä selonteon tulevaisuustyö

Tulevaisuuskatsaukset

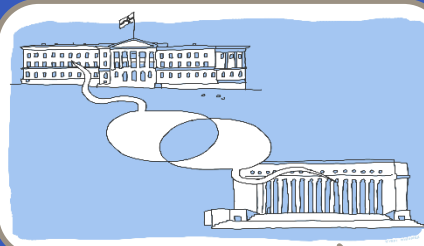
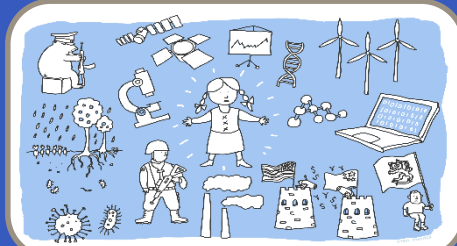
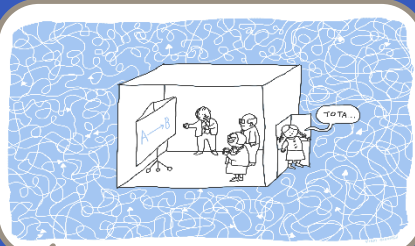
Ministeriöiden yksi yhteinen tulevaisuuskatsaus, pohjalla selonteossa luotu jaettu ymmärrys

Mahdollisuudet Suomelle

Kansliapäälliköiden yhteinen viesti tuleville hallituksille

Tavoitteena ennakoiva hallinto

Ennakoiva hallinto (anticipatory governance)

Hallituskauteen liittyvä tulevaisuustyö

- Hallituksen tilannekuva
- Sisällölliset analyysit ja näkemykset
- Teemallinen tulevaisuustyö

Jatkuva strateginen ennakointi valtioneuvostossa

- Yhteinen ennakointi – yhteiset ennakointiprosessit
- Ministeriöissä tehtävä jatkuva ennakointi
- Jatkuva toimintaympäristön seuranta
- Tulevaisuuskatsaus

Tulevaisuusdialogi eduskunnan kanssa

- Kaksiosainen tulevaisuusselonteko
- Tulevaisuusvaliokunta
- Tulevaisuustyö valiokunnissa

Kansallinen ennakointiyhteistyö, EU-ennakointiyhteistyö, KV-ennakointiyhteistyö

Selonteon toisen osan tukena VN TEAS-selvitys

Foresight and Future Generations in Law-Making

Tulevien sukupolvien moraalinen, juridinen ja poliittinen asema sekä tulevien sukupolvien oikeuksien perusta kestävän kehityksen näkökulmasta. Työssä

- Kartoitetaan ja vertaillaan ennakkoinnin ja tulevien sukupolvien huomioimisen käytäntöjä kehittyneissä demokraattisissa valtioissa sekä EU:ssa
- Määritellään parhaita kansainvälisiä käytäntöjä ennakointitiedon hyödyntämiseen lainvalmistelussa sekä tulevien sukupolvien intressien ja oikeuksien turvaamiseen poliittisessa päätöksenteossa
- Kartoitetaan ennakkoinnin ja tulevien sukupolvien huomioimisen nykytilaa Suomessa ja tunnistetaan ongelmakohtia suomalaisen lainsäädäntöprosessin eri vaiheissa
- **Hankkeen tavoitteena on tarjota konkreettisia kehittämis ehdotuksia siitä, miten suomalainen ennakointi- ja päätöksentekojärjestelmä voisi jatkossa paremmin huomioida tulevat sukupolvet**

Kehittämisehdotukset: ennakointi osaksi lainvalmistelua

- 1) Luodaan lainsäädäntötarpeiden tunnistamiseen ja lainvalmisteluun toimintatapoja, jolla voidaan pohtia erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja
- 2) Tehdään ennakkoinnista jatkuvaluonteista toimintaa lainvalmistelussa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa
- 3) Hahmotellaan toimintatapoja ennakointitiedon käyttämiseksi lainsäädäntöprosessin kaikissa vaiheissa: ennen prosessia, prosessin aikana ja prosessin jälkeen
- 4) Sovelletaan EU:n ja OECD:n hallinnon kehittämisehdotuksia ennakointikyvykkyyksistä ja strategisesta ennakkoinnista
- 5) Kehitetään voimassa olevien lakien ”tulevaisuusherkkyttä” jälkikäteisarvioinneilla (*ex-post*)
- 6) Alennetaan ennakkoinnin osaamis- ja kustannuskynnyksiä
- 7) Hyödynnetään ennakointia kestävän kehityksen tavoittelussa

Kehittämis ehdotukset: tulevien sukupolvien intressien monipuolinen tulkinta ja puntarointi

- 8) Määritellään tulevat sukupolvet osana perusoikeusjärjestelmäämme ja erikseen keskeisissä lainsäädäntöhankkeissa
- 9) Edistetään ennakkoinnin ja kestävän kehityksen roolia hallitusneuvotteluissa
- 10) Pyritään arvioimaan lainsäädännön vaikutuksia entistä systemaattisemmin eri aikajänteillä samalla tunnistaa tähän liittyvät epävarmuudet
- 11) Sisällytetään eduskuntakäsittelyyn tulevaisuusvaikutusten tarkempaa erittelyä sekä vahvistetaan tulevaisuusvaliokunnan roolia
- 12) Pyydetään kuulemisissa näkemyksiä pitkän aikavälin vaikutuksista ja hyödynnetään puntaroivia kansalaiskeskusteluja

Vesa Oksanen

Kiitos!

jaana.tapanainen-thiess@gov.fi

VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI